

IV.

Sveta Trojica,

romarska cerkev v slovenskih goricaĥ.

(Spisal J. Gomilšak.)

Sredi prelepiĥ „slovenskih goricaĥ,“ kjer se kriĥajo kantonske ceste med Mariborom, Ptujem in Radgono, stoji glasovita romarska cerkev presvete Trojice. Ni ga primernišega mesta za boĥji pot, in griĥ, s ktereĥa gleda krasna cerkev s tremi zvoniki in samostanom daleĥ po deĥeli, vidi se kakor ves stvarjen za njo. Veliko tisoĥ vernikov priroma vsako leto od vseh strani, prosit si tu pomoĥi in tolaĥbe v nadlogah ťivljenja. In zares! pisana in ustna sporoĥila priĥajo, da si je izvolil troedini Bog to sveto mesto za poseben studenec svoje milosti in svojega blagoslova. Kazal je oĥividno tu zmerom posebno dopadenje nad molitvami in prošnjami vernih, storil je tudi dosti ĥudeĥev. In to privabi sem vsako leto velike trume Slovencev. — To svetišĥe ni velike starosti, pred dve sto in tridesetimi leti ne najdemo mu še sledu; griĥ in celo okolico pokrivajo temni gozdi, iz kterih luka le tu pa tam uborna koĥica. Ves kraj je spadal takrat pod staro faro sv. Lenarta, podruĥno admonški opatiji. Pa dosti dosti let so si ťe ťeleli verniki tega kraja bliĥe lastne cerkve; ťteli so si v najveĥo sreĥo, ĥe bi stala med njihovimi pohlevnimi hišicami lepa hiša boĥja; kajti tiste ĥase je ťivela v serciĥ kristijanov terdnejša vera in veĥa ljubezen do Boga, ko dan današnji. Da je ta vroĥa ťelja po cerkvi tudi Bogu dopadla, to je pokazal na ĥuden naĥin.

Prebivavci namreč so videli večkrat po noči nad hribom tri zvezde nenavadne svitlobe. Kmalo razumejo, da je to znamenje od Boga.

Prikazen nad hribom so si razložili tako, da želi Bog tam svoj sedež imeti. Ali hrib je bil lastnina grofa Stubenberga, ki je stanoval v Cmureku. Pa slišali so davno od dobroserčnosti blagega grofa in njegove žene Krescencije, tedaj gredó ponižno prosit prostora za cerkev. In glejte! z veseljem jim podari grof vès hrib, samo s to pogodbo, da ostane on zavetnik (patron) nove cerkve. Neizmerna je bila hvaležnost in veselje pobožnih kristjanov.

Ali zdaj jih je čakala težka skušnja, ali je njihova gorečnost prav živa in stanovitna? Malo je bilo namreč takrat obdelane zemlje, bili so vsi siromaki; s čem bi tedaj stavili hišo božjo? Pa če dela človek za sveti namen, ne upade mu serce, podpira ga viša moč. Pokazala se je tu resnica lepega prigovora: „zerno do zerna pogača, kamen do kamna palača“. Ž veliko vnetostjo združijo in napnó vse svoje moči ter nabirajo milodarov tudi pri sosedih. In božji blagoslov je rosil na njih početje, na njih trud. Živo se poprimejo zdaj stavbe, in graški škof Mark položijo jej prvi kamen. To se je zgodilo leta 1636, petnajsti dan meseca rožnika.

Mala je bila zmožnost bogoljubnih kmetov, pa tim večja njih poterpežljivost. Krepčala je je zavednost, da prinašajo darove v zakladnico nebeškega Očeta, kateri jim je enkrat stoterno poverne. Radi so gibali urne roke in prelivali pot pri težkem delu za tako plačilo. Nad tri leta so zidali cerkev, leta 1640 jo srečno doveršijo. O koliko jim je prizadela skerbí, žulov in žertev! Pa vse to pozabijo zdaj, neizmerna je njih radost, ker vidijo spolnjene svoje želje: sredi njihovih hišic stoji visoka hiša božja. Ta je odslej njihov ponos, njihova sreča.

Cerkev je bila tedanjim potrebam primerna, tedaj dosti manjša od dan današnje. Obsegala je samo

prednji del zdanjega velikega poslopja, s prednjim zvonikom. Vrata je imela na večerni strani, obrnjena je bila proti vzhodu. Grofa Stubenberga je veselila gorečnost njegovih podložnikov tako, da jim podari za veliki oltar prekrasno podobo sv. Trojice, — kateri so želeli — po številu treh zvezd — posvetiti cerkev. Že o začetku te podobe se pišejo čudne stvari. Ko jo je malar dodelal, zaklical je neki: „Moj Bog! ne moja, ampak Tvoja lastna roka je malala to obličje, njemu enakega še nisem doveršil v svojem življenju“. Taka je bila lepota te podobe. In čuda! ta umetnik, ki je bil luteran, vernil se je kmalo potem v naročje katoliške cerkve.

Berž ko so blagoslovili hišo Božjo, začelo je prihajati sem mnogo vernega ljudstva; zakaj raznesel se je bil glas: „Pri sv. Trojici se čudeži godé“. Pa to ni bila prazna govorica, poterdila se je z očitnimi prigodki. In čudeži so imeli že od nekdanj čudno moč do bogoljubnih sere; privabili so čedalje več trume romarjev k novi cerkvi. — Pa od kraja je hodil ob nedeljah in praznikih duhoven od sv. Lenarta opravljat božje službe, druge dni je ni bilo; silno je manjkalo tedaj dušnih pastirjev.

V tej potrebi je pomagal spet pobožni grof Stubenberg, največi dobrotnik nove cerkve. Ko vidi, da se množijo prebivavci in romarji od leta do leta, poganja in trudi se tako dolgo, da pridejo očetje reda sv. Avgušтина le-sem leta 1665. Sam graški škof Maks Gandolf je vpeljal slovesno zapuščenemu ljudstvu nove dušne pastirje, katerim se je postavila pri cerkvi za silo mala hiša. Zdaj je bila radost vernikov popolna, in od hriba do hriba so se razlegale Bogu na čast vesele slovenske pesme. Iz te dobe izvira slava naše božje poti.

Iz perva sta pastirovala zavoljo premalega stanišča samo dva očeta Avguštinca. Pa nabralo se je v kratkem toliko milodarov, da se postavi nov samostan. Leta 1667 najdemo v njem že šitri duhovnike,

pod priorjem Cezarjem Šrotom, in ravno to leto na belo nedeljo je posvetil sekovski škof cerkev; popred je bila le blagoslovljena. Od tega časa je postala sv. Trojica prebivavcem slovenskih goric to, kar je Nemcem Marija Celj. Bila je ta romarska cerkev središče in ognjišče pobožnosti naših predočetov. Število romarjev iz vseh krajev se je množilo od leta do leta tako, da je bilo l. 1689 treba že šestih duhovnih očetov, in več posvetnih bratov. Samostan je postal pretesen, — in spet so pomagali pobožni Slovenci z obilnimi milodari. Že leta 1691 prizidajo k staremu poslopju nov veči del, — in pokazalo se je vnovič, koliko premorejo združene male moči. — O gorečnost in darežljivost nekdanjih kristijanov, da bi se nahajala še dan današnji! Godili bi se morebiti tudi zdaj čudeži, od katerih se pripoveduje v pismih samostana. —

Malo potem se je pridružila dobrotnikom naše cerkve grofica Elizabeta Trautmansdorfova, preblaga pobožna žena. Najpopred sporoči veliko denarja za sv. maše, potlej pa dá pristaviti na svoje stroške k cerkvi lepo lovretansko kapelico, ki še nespremenjena zdaj stoji. Z veliko slovesnostjo, pri kateri je bilo pričujočih nad dvanajst tisoč vernikov, prenesli so v to kapelo na malo gospojnico 1694 Marijino podobo. In odslej je tu po presveti Trojici mati Marija prvo pribežališče grešnikov. Da bi gorela pred njenim oltarjem večna luč, sporočila je slednjič omenjena bogoljubna grofica tisoč goldinarjev. — V taki časti je bila cerkev pri Slovencih in sosednih Nemcih ob onem času, da zadobi od rimskih papežev več odpustkov. Sveti oče Inocenc XII. je podelil odpustek tistim, ki obišejo lovretansko kapelo v osmini Marijinega rojstva. In tako se je razširjal blagoslov od sv. Trojice daleč okrog po deželi; od ust do ust glasila se je slava božja in hvala tega božjega pota. Tisočkrat tisoč pobožnih duš našlo je tu, česar so iskale: mir sercá in vesti, tolažbo in pomoč.

Leta 1707 spravi grof Herberstein v cerkev nov tlak iz rezanega kamna, pet let na to postavijo stanovavci tega kraja k cerkvi kapelico na čast sv. Roku, v zahvalo za rešitev ob veliki kugi. Ali že leto potem vstane spet velik pomor, in neizmerna množica ljudstva je pribežala v tej sili k sv. Trojici. Kajti najrajši se oberne človek k Bogu, kedar ga tepe nesreča.

Pa čim več je prihajalo sem naroda, tim glasnejše so se slišale želje: „Cerkev je premala, o da bi se mogla večja postaviti!“ Najbolj pri sercu je bila ta zadeva duhovnim očetom; z iskreno besedo spodbujajo svoje vernike in kmalo začno nabirati za ta namen milodare. V nekterih letih so jim nanesli verli Slovenci toliko, da se poprimejo prezidovanja stare cerkve. Bilo je leta 1735, pod priorjem Karolom Göpleisom. Dozdajno cerkvino središče se spremeni v prezbiterij, in v zvezi s tem položijo na izhodni strani temelj za novo središče. Previdnost Božja pripelje v tem k sv. Trojici sina slavne hrovaške rodbine, grofa Draškoviča. Obilni pomoči tega blagoserčnega gospoda gre hvala in zasluga, da se je zidalo novo središče tako visoko in prostorno, kakor je videti dan danes. Veliko delo se je doveršilo v štirih letih. Veličasten tempelj presvete Trojice je stal zdaj ponosno na hribu, ko terden grad svete vere je zerl daleč po deželi; in radosti je poskakovalo serce bogoljubnim Slovencem. V kratkem so se trume romarjev še veliko bolj pomnožile, in ž njihovo podporo so se postavili leta 1756 v cerkev novi oltarji, veliki sprednji in štirje stranski. Tudi mnogo drugega kinča sega v ta čas, kajti zalo olepšana cerkev je vse veselila. Blizo nje se je naselilo s časom precej družin, ki so imele od romarjev svoj dobiček; in tako je nastala lepa vas.

Najlepši vnanji kinč je prineslo cerkvi leto 1780. „Da je tukaj svetišče troedinega Boga, ali bi se ne dalo to zunaj najboljšje izraziti in predstaviti s

tremi zvoniki?“ to je bila misel za slavo božjo navdušenega priorja Kolumbana Švata. Kmalo vname ž njo prebivavce cele okolice, ki niso odrekli nikdar pomoči svojim duhovnim dobrotnikom. Z dohodki, katerih je imela tačas cerkev precej, in spet — z milodari postavijo v dveh letih k zadnjim vratom dva visoka krasna zvonika. Eden je že stal nad prezbitერიem od leta 1640. Imeli so zdaj zaželenene zvonike, pa ne odnehajo in ne mirujejo popred, dokler si ne spravijo v nje velikih lepoglašnih zvonov, katerih vesela pesem je raznašala slavo božjo po slovenskih goricah.

Zdaj je stala veličastna hiša presvete Trojice popolnoma doveršena, in ostala je skoro enake podobe do današnjega dne. Iz srednjega in malega Štajerskega, iz ogerske in hrovaške dežele so romale k njej verne trume. Nevtrudljivi očetje Avguštinci so jim bili učitelji, tolažniki in pridni pastirji, zares zvesti delavci v vinogradu Gospodovem. Menda je zvedel od njih nevtrudljive delavnosti med mirnimi Slovenci tudi cesar Jožef; kajti ni jim storil nobene krivice, — povzdignil je še sv. Trojico na faro. Poprej je bila namreč podružna cerkev sv. Lenarta. Ločile so se za to od sosednih večih far nektere vasi. — Še zdaj se hranijo perve kerstne bukve od pervega fajmoštra Filipa Krena, ki se začno z letom 1786.

Pa čas beži; kmalo je poslal Bog nad naše dežele spet strašno šibo — boj. Med tem nastopi tudi pri sv. Trojici sprememba, ktera je bila zelo neugodnih nasledkov. Red sv. Avguščina je začel pešati zavoljo pomanjkovanja duhovnih udov; posebno Slovencev mu je zmanjkovalo. Stari neustrašljivi brambovci svete vere pa so s časom pomerli, in od leta do leta bilo jih je manj pri naši romarski cerkvi, slednjič samo dva. Pa ta nista mogla zadostiti prihajajočim romarskim trumam. Zgolj iz potrebe postavi sekovski škof leta 1810 za pomoč enega

petrinarskega mašnika. In kratko potem izročilo se je po smerti zadnjega Avguštinca vse dušno pastirstvo svetnim duhovnikom.

Odsihdob sta bila vedno samo dva mašnika pri sv. Trojici, in hitro je pojemalo število romarjev; kajti nista jim mogla ustreči, posebno v spovednici ne. Cerkev je zgubila ob enem tudi precej posestva, ker so šla v zgubo dotična pisma, spričala njene lastinske pravice. Tako je prišel po nemarnosti tudi v druge roke veči del griča, na katerem stoji samostan in cerkev.

Sledili so zaporedoma do leta 1854 štirje farni predstojniki, ki so ljudstvu še v dobrem spominu. Pervi, Ferdinand Skocili, dal je podreti najstarši del samostana, ne vé se prav zakaj? Za njim je prišel Franc Murko, leta 1817 do 1852. Pridobil si je v svojem mnogoletnem pastirovanji dokaj zaslug za cerkev, šolo in faro; še dolgo ne bode na-nj pozabilo ljudstvo. — Za njim sta oskerbovala faro iskrena duhovnika Anton Kreft in Matija Ferk, pa skupaj samo dve leti, do 1854.

Zguba, ki jo je terpela cerkev doslej zgolj iz pomanjkovanja duhovnih moči, povernila se jej je skoro preobilno. Omenjenega leta namreč nastopi prigodek, ki je bil vzrok njene nove povzdige in slave. Že od leta 1828 se je mislilo, postaviti k sv. Trojici sedanje čase tako delavne očete iz reda sv. Frančiška; ali mnogo mnogo zaprek je stalo na poti tej blagi nameri. Še le pozno, po dolgem pogajanju se je srečno to doseglo, in po najvišem dovoljenji dobé verniki svoje nove pastirje. Kako da je bilo njih veselje nad tem, kazala je velika slovesnost, s katero so se vpeljali visokovredni o. o. frančiškani. Podložniki ne morejo svojega cesarja z večo častjo sprejeti, in zares vesela, za slovenske gorice važna je bila četrta nedelja meseca julija 1854. Tolika množina ljudstva, kakor ta dan, ni se bila sešla pri sv. Trojici ne prej ne poznej.

Tako so prisijali naši romarski cerkvi vnovič lepi srečni časi, postala je odslej pravo národno svetišče. Ne bom popisoval blagonosne nevtrudljive delavnosti o. o. frančiškanov, kateri najboljša priča so velike trume letnih romarjev, ki se množijo čedalje bolj. Že leta 1856 prejelo jih je nad dvajset tisoč sv. obhajilo.

Vedno so zdaj pri sv. Trojici štirje frančiškanski duhovni, ki imajo skerbí in opravil črez mero. Pervi superior bili so visokovredni oče Brunon Jesih do leta 1862, za njimi o. Benigen Andrenšek do leta 1865, in zdaj so o. Gelazij Rojko, — vsi trije vsi goreči za zveličanje duš in vredni služabniki Gospodovi. Najbolj zasluženi njih pomočnik so o. Celestin Fošner, že nad deset let tu kaplan.

Med imenitnimi prigodki omenim iz te dobe le birmovanje, ki so ga imeli slovesno leta 1861 nepozabljivi škof Anton Martin Slomšek.

Jako dopadla jim je veličastna romarska cerkev. Prihodnje leto so se zidale iz vasi gori do cerkve nove kamnene stopnice, in lani se je ponovila in popravila za visoke stroške vsa hiša Božja, da se kaže zdaj romarju v novi sijajni lepoti.

To so najimenitnejše prigodbe sv. Trojice, od njenega začetka do današnjega dne. Gotovo je in ostane ta cerkev vidna priča bogaboječnosti Slovencev in vir, iz ktereга se razliva daleč med narod milost in blagoslov troedinega Boga.

Mnogo je pri sv. Trojici žegnanj in semnje, ob katerih se snide štajerskih Slovencev in Nemcev, pa tudi Ogrov in Hrovatov silna množina, večasih 8000—10000. Največa žegnanja so na Duhovo, na Trojiško nedeljo, na veliko gospojnico, na angeljsko in na jesensko kvaterno nedeljo; tudi ob Porcijunkuli pride dosta pobožnih duš zavoljo odpustkov. Veliko truda in skerbí terpé ob takih časih iskreni očetje frančiškani, posebno v spovednici, in občudovati se mora njih vnetost za zveličanje duš. Večkrat v letu

pridigujejo za Nemce v nemškem jeziku. — In tako vnemajo marljivi pastirji in učitelji narodovi vedno ljubezen do Boga v sercih kristjanov; dalje in dalje se širi pobožnost, pa tudi slava romarske cerkve; čedalje več trume ljudstva romajo k sv. Trojici, nabiraje si zaklade, katerih vrednost je večna.

H koncu kličem še vam, ljubi rojaki: „Slavite troedinega Boga, da si je izvolil sredi med vami poseben sedež svojih milost, — spoznajte velike dobrote, ki se vam ponujajo tukaj; romajte radi pogostoma sem, — in bodite hvaležni svojim duhovnim pastirjem.“

V.

Tomaz Kren, ljubljanski škof.

(Spisal Fr. Marn.)

V začetku 16. stoletja se je jelo krivoverstvo, katero je Martin Luter na Nemškem učil, naglo razširjati. Goreči pridigarji, pisma in bukve, v nezmer- nem številu od novovernikov v ta namen spisovane in razpošiljane, so raznašali in uterjevali novo učenje. Po tacih spisih so se tudi učeni možje v naši domo- vini seznanili z novimi nauki in kmalo se jih je mnogo katoliški cerkvi odpovedalo, ter luteranstvo slovenskemu ljudstvu oznanovati začelo.

Pervi je učil novo vero v Ljubljani kanonik Primož Trubar okoli l. 1540 in našel je kmalo dosti poslušavcev. Najprej so sprejeli in najbolj navdušeni za novo vero so bili plemstvo in sploh bogataši in velikaši, največ za to, ker so upali, da bodo zgrabili in posedli cerkvena posestva. Ti vze- mó krivoverske pridigarje, ki se čedalje bolj množijo, pod